

CLICK เครื่องมือใหม่จากองค์การอนามัยโลกเพื่อปกป้องเด็กและเยาวชน

จากการตลาดออนไลน์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผลิตภัณฑ์อาหารขนมขบเคี้ยวที่ไม่เป็นประโยชน์

เรียบเรียงโดย รัชพร คงประเสริฐ และ อรทัย วลีวงศ์ สำนักวิจัยนโยบายสร้างเสริมสุขภาพ (สวน.)

จากรายงานล่าสุดขององค์การอนามัยโลกประจำภูมิภาคยุโรป เรื่อง การเฝ้าระวังและการควบคุมการทำการตลาดของสินค้าทำลายสุขภาพเด็กและเยาวชนในสื่อออนไลน์ (ดิจิทัลมาร์เก็ตติ้ง; Digital marketing) ระบุว่าเด็กและเยาวชนในปัจจุบันใช้เวลาทั้งสื่อออนไลน์มากขึ้น (ร้อยละ 73 ของวัยรุ่นอังกฤษอายุระหว่าง 13-17-ปีรายงานว่าตนติดตามสินค้าของแบรนด์ที่ตนเองชอบทางสื่อออนไลน์) กอปรกับความพยายามอย่างต่อเนื่องของภาคอุตสาหกรรมอาหาร ขนมขบเคี้ยว และเครื่องดื่ม รวมถึงธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มุ่งเป้าทำการตลาดกับกลุ่มเด็กและวัยรุ่นผ่านสื่อออนไลน์และแอปพลิเคชันต่างๆ ทางโทรศัพท์มือถือ เด็กและเยาวชนจึงได้รับสื่อโฆษณาและการสื่อสารการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพเหล่านั้นมากขึ้น แม้ว่าการศึกษาวิจัยผลกระทบของการทำการตลาดผ่านสื่อออนไลน์จะยังไม่มาก แต่ข้อมูลที่มีบางส่วนได้ชี้ว่าการตลาดออนไลน์มีผลต่อการเพิ่มการบริโภคและส่งผลกระทบต่อสุขภาพเด็ก และก่อให้เกิดโรค NCDs หรือกลุ่มโรคไม่ติดต่อต่างๆ ตามมา

องค์การอนามัยโลกประจำภูมิภาคยุโรปจึงเรียกร้องให้มีการควบคุมการทำการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ของสินค้าที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยเฉพาะสินค้าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เครื่องดื่มที่มีปริมาณน้ำตาลสูง รวมถึงอาหารที่มีส่วนผสมของเกลือ และไขมันสูง เพื่อปกป้องสุขภาพเด็กจากการตลาดอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพ และได้พัฒนาเครื่องมือเพื่อควบคุมการโฆษณาและการทำการตลาดออนไลน์ของสินค้าเหล่านี้ด้วยหลักการวิจัย ติดตาม ป้องกัน และดำเนินการตามลำดับ โดยเครื่องมือ “CLICK TOOL” ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ประเมินการได้รับสื่อการตลาดดิจิทัลของเด็กและเยาวชนในชีวิตประจำวันได้ด้วย เครื่องมือนี้ ประกอบไปด้วย 5 มิติดังนี้

C
L
I
C
K

Comprehend the digital ecosystem หรือ การเข้าใจระบบนิเวศดิจิทัล

การทำแผนผังแสดงความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงของระบบการทำการตลาดออนไลน์กับเว็บไซต์สำหรับเด็กและการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัล ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก เพื่อใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการสนับสนุนหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อประเมินความคิด ประสบการณ์ และความตระหนักของเด็ก รวมถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง ในเรื่องวิธีการทำการตลาดและการทำแคมเปญต่าง ๆ

Landscape of campaigns หรือ การจัดภูมิทัศน์การทำแคมเปญ

การประเมินแคมเปญต่าง ๆ จากบริษัทขนาดใหญ่ ผ่านการรวบรวมข้อมูลจากบริษัทโฆษณาและสุ่มตัวอย่างจากสื่อออนไลน์ทั่วประเทศที่แสดงให้เห็นการเข้าถึงสื่อแต่ละประเภทในกลุ่มผู้บริโภคในแต่ละช่วงอายุ

Investigate exposure หรือ การสืบสวนการเข้าถึงและการได้รับสื่อ

การทำแผนผังความสัมพันธ์ระหว่างการทำการตลาดออนไลน์ที่ได้รับการจัดจ้างจากบริษัทต่าง ๆ กับเด็กในแต่ละกลุ่มอายุโดยใช้แอปพลิเคชันในสมาร์ทโฟนที่สามารถตรวจสอบและรวบรวมผลข้อมูลการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กและโฆษณานบนเว็บไซต์และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

Capture on-screen หรือ การถ่ายภาพหน้าจอ

การใช้ซอฟต์แวร์ถ่ายภาพหน้าจอของอุปกรณ์แบบเรียลไทม์ (real-time) เพื่อประเมินสิ่งที่ตัวแทนกลุ่มเด็กเห็นเมื่ออยู่ในโลกออนไลน์เพื่อเข้าใจเทคนิคการทำการตลาดที่มากขึ้น เช่น การทำเนื้อหาที่ผลิตโดยตัวผู้บริโภคเอง (User-generated content) และการวางผลิตภัณฑ์ประกอบฉากในภาพยนตร์ ละคร หรือรายการโทรทัศน์ (Product placement) เป็นต้น

Knowledge sharing หรือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้

การสร้างเนื้อหาที่เข้าใจง่ายจากงานวิจัย และพัฒนาความร่วมมือกับคนรุ่นใหม่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้กำหนดนโยบาย และภาคประชาสังคมเพื่อรณรงค์ให้มีการเปลี่ยนแปลง สร้างความตระหนัก และกำหนดนโยบาย

องค์การอนามัยโลกให้คำนิยาม

“การตลาดออนไลน์ (Digital marketing)”
คือ การส่งเสริมการขายผ่านสื่อดิจิทัลโดย
ตั้งใจให้มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคมากขึ้นผ่านการ
วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ได้แก่ การเชิญชวนที่
มุ่งเป้าทำงานกับกลไกอารมณ์ของผู้บริโภค
เช่น การมุ่งสร้างอารมณ์ร่วมของผู้บริโภค ที่จะ
ก่อให้เกิดการส่งต่อสื่อในกลุ่มหรือไปยังวงกว้าง
เป็นทอด ๆ ได้ (e-Word-of-Mouth), การใช้
เทคนิคการเล่าเรื่องที่มีมุขขบขัน, การว่าจ้าง
Influencer หรือ vloggers เพื่อช่วยโฆษณา
สินค้า, การใช้ภาพจำลองสามมิติ เกมออนไลน์
และสิ่งแวดล้อมเสมือนจริงในสื่อ เพื่อดึงดูด
และเข้าถึงผู้บริโภคกลุ่มต่าง ๆ อย่าง
เฉพาะเจาะจง ผ่านกลไกความเปราะบางทาง
จิตใจของผู้คน (WHO/Europe, 2016)

สำหรับประเทศไทย ข้อมูลการติดตามการตลาดของธุรกิจ
แอลกอฮอล์ รายงานว่าธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีความพยายาม
ในการทำการตลาดผ่านสื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดียมากขึ้น ซึ่ง
กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแต่เป็นรูปแบบและใช้เทคนิคที่ยากต่อการ
ตรวจสอบและกำหนดโทษทางกฎหมาย เช่น การว่าจ้างบริษัทสื่อใน
ระดับต่างๆ ผลิตสื่อและเผยแพร่แทนการโฆษณาหรือสื่อสารจาก
บริษัทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยตรง การใช้ผู้ทรงอิทธิพลบนสื่อ
โซเชียลมีเดีย (Influencer) เน็ตไอดอล ตลอดจนดารานักแสดง หรือ
คนมีชื่อเสียงในการโฆษณาและโปรโมตสินค้าทางอ้อม นอกจากนี้
สื่ออินเทอร์เน็ตยังเปิดโอกาสให้มีการการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
และการส่งเสริมการขายด้านราคาผ่านช่องทางออนไลน์อีกด้วย

ปัจจุบัน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการโฆษณาและการส่งเสริมการขาย
เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยเป็นไปตามมาตรา 32 ของ
พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 เป็นหลัก
ซึ่งห้ามการโฆษณาโดยตรงในสื่อหลัก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และ
สื่อกลางแจ้ง แม้ว่ากฎหมายจะมีเนื้อหาโดยรวมในการควบคุมการ
สื่อสารทางการตลาดทุกรูปแบบของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แต่
เนื่องจากกฎหมายยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับข้อกำหนดในการ
โฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสื่อออนไลน์ กอปรกับในบริษัทที่

ภาคธุรกิจมีวิธีการทำการตลาดออนไลน์แบบใหม่ ๆ และข้อจำกัดในการเฝ้าระวังและการติดตามการกระทำผิดในสื่อออนไลน์ที่ยัง
ทำได้ยาก ยิ่งไปกว่านั้น การที่กฎหมายยังช่องว่างที่ไม่ครอบคลุมโฆษณาที่มีต้นกำเนิดนอกประเทศ และการประชาสัมพันธ์สื่อสาร
ในเชิงการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้เชิงสร้างสรรค์ที่สามารถแสดงภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือบริษัทผู้ผลิตได้
จึงทำให้การควบคุมการตลาดออนไลน์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศไทยโดยใช้มาตรา 32 ยังทำได้ไม่เต็มที่ การบังคับใช้
กฎหมายเป็นไปได้ช้าและมีขั้นตอนมากในการตีความทางกฎหมาย

ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรเร่งริบพิจารณาปรับปรุงออกกฎระเบียบใหม่เพื่อควบคุมกำกับกับการทำการตลาดออนไลน์ของธุรกิจ
เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่อดิจิทัลต่าง ๆ ให้มีการชัดเจนและเฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยอาจนำเครื่องมือ CLICK TOOL ของ
องค์การอนามัยโลกนี้มาปรับใช้ในการประเมินการได้รับสื่อการตลาดดิจิทัลของเด็กและเยาวชนในชีวิตประจำวันเพื่อนำข้อมูลไป
ใช้ในการวางแผนทางนโยบายต่อไป ในขณะที่มีการส่งเสริมหรือสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพให้ประชาชนและผู้บริโภคมีส่วนร่วม

กระบวนการบังคับใช้กฎหมาย เป็นเหตุเป็นตาให้ภาครัฐติดตามคอยส่งเรื่องร้องเรียนการทำตลาดออนไลน์ต่อให้ภาครัฐตรวจสอบและดำเนินคดีตามกฎหมายมากขึ้น

หนังสืออ้างอิง

WHO Regional Office for Europe (WHO/Europe) (2019) **Monitoring and Restricting Digital Marketing of Unhealthy Products to Children and Adolescents**, WHO/Europe, Denmark, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/396764/Online-version_Digital-Mkte_March2019.pdf

WHO Regional Office for Europe (WHO/Europe) (2016) **Tackling food marketing to children in a digital world: trans-disciplinary perspectives: Children's rights, evidence of impact, methodological challenges, regulatory options and policy implications for the WHO/Europe**, Denmark, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/322226/Tackling-food-marketing-children-digital-world-trans-disciplinary-perspectives-en.pdf